

کرد اشارت که دلیران رزم
 گفت بخازن که نذار دنگاه
 خراج و قارات بهم ضمیمه
 خازن شه کرد و در گنج باز
 گشت پوشک ز زر آراسته
 بیدرمی شد ز کف مرد سلب
 نامه فرستاد بهر کشور
 جمع شدند از امرای دیار
 تیغ زمان همه اقلیم همنده
 عرضه طلب کرد شه سرفراز
 در قلم آمد زیل و پهلوان
 مردم و یک اسپ بجای نبود
 لشکر این مهر ستاره سوار
 چاکر او گشته سکت در بزم
 بنده زیادش همه حال شناس
 ساختند همه ساز و نرم
 سیم قراری ز قارات خواه
 کار چشم زین دو فرام کنند
 گشت چشم هم بدرم دل نواز
 یافت بے خواسته ناخوابه
 گشت درم از سر و پامرد قلب
 خواند زهر شهر و ولایت سر
 از شه و خان و ملک شهریار
 نیزه گزاران نواحی سند
 خامه سر محبت را کرده باز
 یک لکه آراسته برگستان
 پایک افغان بشما بے بنود
 باد چو ذرات هوا بے شمار
 ساقی او خنجر بنگام بزم
 دین غزل از حال منش داد یاد

غزل

شد هوا سرد کنوں آتش و خرگاه کجاست
 با ده روشن و رخساره دلخواه کجاست

روشن اینک دل دے گریہ خونیں تن میں
 دے ہی رفت ز بس دیدہ کہ غلطیہ خیال
 ہر شب لے دیدہ کہ بر چرخ ستارہ شہری
 ماہ من کو رشدا میں دیدہ ز بیداری شب
 گفتی از طرہ کوتہ شب تو روز کنسم
 من برا نم ز زنجہ انت کہ در چہ افتم
 پیش ازیں کردی از آہ دل خود خالی
 غم حج دار دو حسر و زپے تو بہ عشق

خز کہ گرم دے ماہ بخسرا گاہ کجاست
 گفت یارب کہ کجا پے نم راہ کجاست
 جان من غم سفر کردہ بگو ماہ کجاست
 آخر از زلف پرسی کہ سحر گاہ کجاست
 لے بڑیدہ سر آں طرہ کوتاہ کجاست
 یکنماں ترک زنج گیر و لگو چاہ کجاست
 دل کرا مانہ کنوں طاقت آں آہ کجاست
 توشہ اینک غم دل بار کہ شاہ کجاست

جنیش شاہ ز وہلی زپے کین پد

گشتن آغاز عیار روشن مہرہاں

روز دوشنبہ بگر چاشتگاہ	در مددی الحجہ سپایان ماہ
رایت منصور سبالا کشید	ماہ علم سر بڑیا کشید
شاہ شد از خانہ دولت سوار	خانہ دولت شد از و بختیار
کو کبہ چون فلک آراستہ	ماہ علم تا بفلک خاستہ
صف شکنان صف نہ وہ در پیش شاہ	انجمنے ساختہ بر گرد ماہ

زان صف انجم کہ منیا شدہ
 نور علمها کہ بگیاں گرفت
 خواست کہ افتد بزین چرخ پیر
 پرچم بمرق کہ بگردوں رسید
 از شغب کوس دے کا ندر دست
 دیدمہ کا سہر با و از خوش
 نیزہ کہ بر چرخ سرافراختہ
 بسکہ زمیں شد ز علم سایہ دار
 ہیکل فیلاں بزین جسم فلند
 زان ہمہ دندان کہ بلا سنج بود
 از حشم و پیل در اں پیل مال
 جنبش اسپ از سم خار اشکاف
 از روش اسپ بگام فسراخ
 و از اثر نعل لصبہ تمام
 ہر یک از ان کوه شان چو پیل
 گرد سواراں کہ بخورشید جست
 مہ بشر ف گاہ تریا شدہ
 آتشی گولی بہ نیتاں گرفت
 لیک شدش چوب علم دستگیر
 در رخ مہ کرد محاسن پیہ
 گاؤ زمین را خلل آورد پست
 کوس زدہ با فلک کا سہوش
 تیر فلک خانہ نے ساخته
 ماند چو سایہ زدگان ببقار
 زلزله در عرصہ عالم فلند
 روتے زمیں رقعہ شطرنج بود
 حشر خبث ثابت و سیر جبال
 لرزہ در افلند زمیں را بناف
 گاؤ زمین راشدہ سر شاخ شاخ
 خاک پر از نون شدہ و عین و لام
 رقص ہی کرد با ننگ صہیل
 قنطرہ بر چشمہ خورشید بست

۱۱۱ سایہ بن و پیری وغیرہ ۱۲ ۱۱۱ یعنی از نعل اسپاں بز زمین نشانائے نون و عین و لام بروند صنعت این
 کہ در نعل ہیں سہ حرف است ۱۲ ۱۱۱ صہیل آواز اسپ ۱۲

ہلک ازاں گرد سہرا فرشتہ
 نے خود ازاں گرد کہ بر شد بھر
 شاہ براں سوئے چو کشتی براند
 شاہ فلک بخت و خورشید تاب
 گرد زہش کاں بصر شد دلیل
 گرد وے از خاصگیان و سراں
 موئے شکافاں بجاں بستہ زہ
 ترکش پر تیر کس بستہ تنگ
 پیش رکاب از روش تیغ تیز
 گردن از ہیبت تیغ یلاں
 تیغ برہنہ کہ بپوشید دشت
 تیغ نہ ہلک آتش پولاد خیز
 تیز زباں ہندی سر در میاں
 گرد بگردشہ والا گہر
 در صف تیغ آں تن آراستہ
 پیش سپہ روشنی دور باش
 چہتہ خورشید شد انپاشہ
 گشت بسزیرہ بخیط سپہ
 کشتی ماہ آمدہ بر خشک ماند
 زیر علم چون بشفق آفتاب
 سمرہ ہر چشم شدہ چند میل
 موج چو دریا زدہ از ہر کراں
 زہ زدہ ابروئے کماں راگرہ
 شیر نیاں شدہ از بہر جنگ
 سوئے عدم کردہ سلامت گزینہ
 نے بزہیں بودونہ بر آسماں
 پرہنہ راہیں کہ چہ پوشندہ گشت
 بردل سنگین عدو گشتہ تیز
 طرفہ بود تیزی ہندی زباں
 حصن پلارک شدہ سرتا بسر
 چوں گلے از سوسن ترخاستہ
 داد جگر گاہ عدو را خراش

زیر علم آل شہ خورشید تاب
 لشکر انبوه بسم بستم صفت
 کو کبہ زین غلط اہم شمار
 نصب شد اعلام مبارک اصول
 دامن دہلیز پریشم طناب
 میخ کشد دور تر از دامنش
 بارگہ شاہ در آل بوتناں
 چارستوں بود برسم شہاں
 غم عزیزش بنایش صفا
 بارگہی را دوستوں رسم بود
 چارستوں بارگہ عرش سہاے
 شیر سید شد ز سر بارگاہ
 از اثر ہیبت شاہ دلیر
 کوشکاب لعل وسیہ شد بلند
 لعل چو تیش سہش همچو دود
 ہر دود و برج مہ و خورشید تاب
 بودیکے سایہ و صد آفتاب
 غرق عرق گشتہ سواراں ز
 رفت بردوں با سلم شہریار
 کرد سر اپردہ بسیری نزول
 بر شدہ زان رشتہ با ہم بھاب
 رفت فرود زمین از سر زنش
 روئے ظفر داشت ہندوستان
 در حشم دہلیز جہاں جہاں
 خانہ ز تبریح بہت سیرس داد
 شاہ یگانہ دود گرد منہ دود
 عرش دوم گشتہ بدان چارپاے
 خانہ خورشید گزر گاہ ماہ
 لرزہ ہی کرد ز جسم برد شیر
 ہر یک از ان سایہ بگردوں فلکند
 سوختہ زین ہر دو سچہ کبود
 گرچہ بیک برج بود آفتاب

نگر که ز زمین که در آمد همش
 بود چو داخل بزرگی علم
 هر که درون زد قدم دلش
 میمنه بر تلمبه زد یک سره
 پیل گراں سنگ بها پور بود
 پیش بها پور بت در سیریل
 پاکیه خاص بسیری رسید
 نیمه ز هر سوے بیک پای سنت
 دائره نیمه چو پر کار گشت
 نیمه پر از گل چو گاستان نمود
 دائره نیمه بسیری قطار
 بس که در اں گلشن مینویش
 هر که درین سبزه نظر گرفت
 یک شبے آن جا بختی گام راند
 روز دگر صبح چو ضحاک شد
 داو همیشه نسب کیفیت باد
 سر و جویش که شد میوه دا
 پنجره شد مگر نگرش
 گشته پیاده ز شکویش چشم
 راند به نیزه علم و اخلاص
 بود میان اندیشه ^{پنجم مقام} مفسره
 قلب چو در یاشش در آمد بچود
 سنگ گراں سر مه شد از پا کپل
 سبزه تر بر سر بسری رسید
 چار و تد گشت بیک قطب است
 نقطه خاکی میان نشنشت
 وز گل او دشت چو بستان نمود
 ابرش و آمده در مرغزار
 شاه شد از ابر کرم در نشان
 قطره طلب کرد و گهر گرفت
 خورد مئے روشن و گوهر فشانند
 مایه سید در شکم خاک شد
 تاج کیاں بر سر و الا نهاد
 شاخ کرم گشت در آمد بهار

تخت شہی کرد سلیمان پدید
 فرق نہادند سراں بر زمین
 خلق دو سو صفت ادب ساز کرد
 یافتہ چو گان زرا از دست شاہ
 حاجب خلقے چو در اں فتحباب
 رخس طلب کرد شہ تاجور
 خانہ زین مندرل خورشید شد
 غم بروں کرد نیکار افکنان
 رے زمین گشت پاز یوزو با
 آسکرہ را گشت ہمیں دستگاہ
 چون ہنرا ز عیب فراوان شود
 دے بر آں آدمی بے خبر
 باز از دست ملکاں می پرید
 خفت چو خرگوش خواب آ
 سار و کلنگے کہ نوامی گرفت
 مرغ ہوا جملہ سید چشم برد
 خلق چو موران زد و سو صفت کشید
 خاک شد از فرق سراں تا چین
 بار یک آمد شدن آغاز کرد
 حال کساں گفت در اں حال گاہ
 گشت مشرف بشکوہ جواب
 رفت ز یک تخت بہ تخت دیگر
 سر و ہمایگی بید شد
 بردل خورشید غبار افکنان
 ہر ہمہ آپوش و پنچیر ساز
 از ہنر خویش زبردست شاہ
 مرغ زبردست سلیمان شود
 کو کم از اں مرغ بود در ہنر
 چون نہ پرد ہر کہ چناں عالی پد
 بست ز خواب از خلد چنگ با
 چرخ خود آں را بہوامی گرفت
 صید زمین پیش سید گوش مرد

ہرچیز بالادست رو نمود
 بود چو خورشید ولایت فروز
 چشمہ خورشید چو شد گرم رو
 رفت بکیلو کمرے داد خون
 قصر شد از فرشی ارجمند
 چون فلک از منزلت خور بند
 ملک سید چشم سید گوش بود
 گشت کمان تا بگنیم روز
 کرد شہر نو ہوس شہر نو
 از مد دست چو دریا بکون

صفت قصر نو و شہر نو اندر لب آب کہ بود عرصہ رفت چو رفت آں ایوان

قصر گویم کہ بہشت فراخ
 باچین بہشت درش دریکے
 بام سفیدش بفلک سود سر
 پے چو مہتاب بیا مش نہاد
 رفت درون در او آفتاب
 رفت صبا زان رو دیوار خس
 رہ بسوے روزن اجبت تہ
 بانگ کشادہ در او دم بدم
 رونق طوبی در او را بشاخ
 با فلک ہفت سرش سریکے
 کرد بخورشید سفید سے ابر
 گشت زد دوران بہ زمین اوقتا
 وقت زمین کرد رخ چرخ تاب
 گفت ندانم درو دیوار کس
 بیچ نداد او بسوے خوش راہ
 رفتہ بدر بند و بدر و از ہم

۱۵ رفتن باش ہا و بساط طے گر نماید و تختے کہ رسول صلعم را سوے خداے تعالیٰ در شب معراج برد۔
 و رفت طاق ۱۶ یعنی از دوران سر برگردید و بر زمین اوقتا ۱۶

با دربارش و جہاں لبت او
 از شرف پایہ او نرد باں
 کالبد پس بجخش یکے است
 آئینہ گشتہ ز گچ صاف خشت
 ہر چہ کہ در آئینہ بیند جوان
 ہر چہ کہ نقاش بکیوشید
 نیست درو حاجت نقش ایضا
 نقش بلندش ہو خامہ اند
 دیدہ بد مردم ازاں جان خوش
 قطرہ بر آن نام نیستا دیز
 شکل ستوش مقام ستا
 گشت چو جاروب و خاک و ب
 طرفہ عروسی شدہ آراستہ
 خون کزد گشت جنابے عیاں
 ہمچو دو آئینہ معتابل ز تاب
 عکس و عکس مثل نیار و دگر
 قلعہ دہ در شدہ در لبت او
 پایہ سایہ شدہ بر آسماں
 خشت زین کالبد بدیش طیت
 دید را و صورت خود در بہشت
 پیراں خشت بہ بیند ہماں
 عکس دیوار دگر شد پدید
 بس کہ شد از عکس کساں و نما
 تخته بتعقل بفلک باز خواند
 تیر بے خوردہ ز حس تیر کش
 ابرگریزندہ ز بار اں گریز
 قصر ارم را شدہ ذات العباد
 کوز سخن ہم کس سر مہ چوب
 آئینہ از آب رواں خواستہ
 قصر نمود از تہ آب رواں
 آب در عکس نما او در آب
 گرچہ کہ سر زیر کسند یا زبر

طاق بلندش بفلک گشت حفت
 کنگر طاقش بزبان دراز
 حاصل او شد فلک اندر نمفت
 پیش فلک گفت سخمائے از
 آمدہ از مہر و شدہ جسم مہر
 باغے و آبے زود سولش بلاغ
 باغے از ان آب بجا گشت سرد
 جاگیدہ بار شدہ بار گاہ
 ترم و خنداں مطرب لے کرد
 کرد پرا از زر کف ساغر کشاں
 گشت منی لعل در افشاں کف
 آب پچاں دست چو باران زار
 ریختہ از پردہ بروں از خویش
 باد تکبیر سیر افکنده نامے
 راہ چکا دک زد و بانگ کلنگ
 بر ہمہ مرغیاں شدہ کنج شکم
 بحر کفش گشت چو دریا بجوش
 مہرہ کاغذ بگرد گرفت
 تار پریشم بدر اندر کشید
 شاخ بہر برگے کردہ راہ
 شہ چو در ان خلد بریں جٹے کرد
 باز بے برد کف زرفشاں
 بادہ کشاں باز کشید نہ صف
 رود زن از سینہ بروں برد
 بس کہ شد دست ز آواز خویش
 چنگ ز گشتہ تو اضع نامے
 زخمہ چو نول ببط در رود چنگ
 مرغک صد مرغ دیگر صفیہ
 شاہ در ان ز مژمہ نامے و نوش
 دست ندیے کہ ورق بر گرفت
 بر لب مطرب کہ نوا بر کشید

گشت بدنبالِ حرفت از نوال
بس کہ نمی شد کفِ شہ گنج
موسمِ دی جملہ بعثت گزشت
باد ہمہ وقت خوش و شاد کام
مہ بنسبت کشتیِ عزم او
ہمتِ عالم بونہا جویش
ایں غزال از مطربِ موزوں اصول
قامت ہر بدرہ کشتے چون طلال
بیش در آفاق ننگنجید گنج
ز آتشِ می محاسنِ خود گرم داشت
کس نہ زبردستِ می آلا کہ جام
زہرہ بنجیا گری بزم او
خاطرِ خسرو بہ ثنا گویش
یافتہ در گوشس ہمایوں قبول

غزل

سوارِ چابکِ من باز عزمِ شگری دار
من اندر خاکِ میدانش لکھ کوپ بلا گشتم
بہر شکلی کہ می آید ز من جاں می برد آس
مسلمانان نگہ دارید چہ پارہ دل خود با
ندارم آں چنان سخته کہ خواند بندہ جو شتم
مثل گر یک سخن با من بگوید عاقبت آں
تو فی دیوانہ و ش جانان کہ داری یہ کیسو
مرا چوں صید خود کردی شفاعت میکنجا

دلِ من پیر برد امسال با جانِ اوری دار
ہنوز آں شہسوارِ من سر جو با نگری دار
دروغ ست آں کہ این شیوہ ز بہر لہری دار
کہ تیر انداز من مست است و کیش کا زنی دار
غلامِ دولتِ اویم کہ با او چاکری دار
بیار د بر زبان و سر ز نش خود بر سری دار
دلہ دیوانہ تر از تو کہ اسیب پری دار
نیکوید کنشس لیکن سخن در لاغری دار

بید نامی برآمد نام خسرو گزپئے دیدہ نہ یک تر دامنے دار کہ صد امان تری در

صفتِ فصلِ خزان و مغلِ عنبرم سپاہ

ہم بر آں ساں کہ بتاراجِ چین باخسراں

فصلِ خزان چون چین خانہ خوست	بادِ رواں کرہ بگلزار تاخت
شاہِ سپہ عنبرم ز ولایت براند	کشِ چین مسیح ولایت مانند
کوہِ ز سنگ آتش لالہ فروخت	شعلہ بد امانش گرفت و بخت
لالہ سر از سنگ بنگر سپہ	ماند بجالست گرد بادش سپہ
بادِ خزان آمد از آن جا کہ بود	خشک شدہ باغ ہماں جا کہ بود
گشت سمن نازک و زرد و حقیر	کاب گرفتش بلب آب گیر
رفت سمن روئے چین را اگر نہشت	زاں کہ خزان روئے نگاہش نہشت
جامہ خود کرد بفتش کب بود	گشت چو صوفی بر کوع و سجود
شد بہ تن نازک زیباے گل	پارہ ہمہ پوست نہ سرمائے گل
لالہ ز بسیاری خوں ز فساد	ریختہ نازک تیش از رنج باد
سوختہ از آتش خود لالہ زار	گشتہ در و نش ز خسراں پرخا
دفترِ صد برگ فنادہ ز دست	آمن رہد ورق او شکست

جلد سمن باشد شیراز و باز
 سوسن آزاده در آفتادگی
 نشین آنخت شباخ بود
 شاخ چو از باد حنتران کجاست
 سرو که از سایه شانه نداد
 هر شجر باغ ز سر تانده
 بر بنه گشته تنه گل بی باغ
 دیده چو نرس بچمن این فساد
 نرگس بے دیده رواں کور و آ
 ریختنی کرد درختان ز سر
 پشت بفتنه بسن زار با
 بر زمین آفتاب سے نازنین
 خاک ز زردی شده بر غفر
 شاخ گل از بس که نگوں شدش
 باد بر سر رسیده فراز
 سبز بے خط ترا نکتست
 گل همه خورشید ماں از بردن

نامده از باد و رتسا فراز
 بیچ نہ می گفت ز آزادگی
 ہر دو ہم باز گشتند زود
 باد خزاں نیز از و بر شکست
 سایہ شیناں ہمہ آدہ بیاد
 ماند ز بے برگی خود بہرہ
 باد کناں حنس کشی از روی لاغ
 گل شدہ در دیدہ خویش اوقتا
 خار عصا باد خزاں کوشم
 گشتہ زمین پر زور ہما سے زد
 کوز شد از چیدن دینار با
 لرزہ کناں بر شاہاں ہمیں
 خندہ نہ با این ہمہ در ارغواں
 کرد نگوں سبز نشین بلبلش
 سرو ز حہ باد بختست در آ
 باد بے خاک براں بختست
 کیش ہمہ در پوست و آفتاد جو

مراد از گل پیدی ست کہ در چشم می آفتد آن اور ہندی پھولا گویند یعنی نرگس از دیدن فساد خزاں کوشد

آب کہ بارانِ گلِ کوزہ بخت
 کوزہ سہین تاد و شکست و بخت
 ابر کہ بگرست بہستانِ بحر
 شد مژہ ہار بخت از چشم ابر
 نم کہت دستِ چنار از روش
 زینق لرزاں بکفت قمرش
 گر بہ بید از غسل دست برد
 گشت لکد خوار ز کنج شک خرد
 بید یارید ز حس بر گ تیغ
 ریختہ خون از تن گل بے دریغ
 لالہ فرور بخت در پیش باد
 خون خود آن خاک خوی گل فتاد
 غنچہ کہ با باد کشادیش دل
 شد ہم از اں باو گریباں گل
 جامہ گل پارہ شدہ برنش
 غنچہ گرہ بر زودہ درد منش
 دامنِ نسریں کہ در آمد بخار
 ماند ہماں جاووسہ پیوند ادا
 گل شدہ بے رشے ہر بوستاں
 فرغ زبے روئی او در فغاں
 از کلاہ فرغ نواسے کہ خوہست
 سر و بر قص آمد و پایش نہماست
 بر سر ہر خار کہ بلبل گزشت
 بلبل ازین غصہ چنان خوشست
 بلبل ازین غصہ چنان خوشست
 گنگ شدہ طوطی ز راغ و عن
 کشت تہ دم رنگِ دگر گوہ گشت
 گنگ شدہ طوطی ز راغ و عن
 درد منش یافتہ جابے سخن
 کور شدہ فاختہ از نولِ زاغ
 فاختہ کور آمدہ گل را سبغ

۱۱۱ گر بہ بید نوعی از بیدست ۱۲

۱۱۲ رسم است کہ چون جامہ پارہ می شود برد اہن گوہی دہند ۱۲

۱۱۳ ز راغ و ز عن در خزان آوازی کنند و طوطی خاموش می ماند ۱۲

۱۱۴ فاختہ کور نام عقلت است کہ درختان را

شک سازد ۱۲

فرش بر پچید گل از رے گل
 باغ خراب از قدم بوم شوم
 نائے میسچہ کہ مانند دشس
 در طلب رے نکو سو بہ سو
 باد کہ اندر سر ہد ہد فتاد
 گرچہ چمن را آئینہ طاؤس داشت
 آن کہ پریدے ز پر خود تدرود
 لالہ چو بر کوہ برفت از شکوہ
 سبزک دیباچہ خود باز خواند
 طفل شکوفہ برہ افتاد و مرد
 گرچہ گلے بیش نشد و چمن
 گرچہ ز کہ لالہ نہاں کرے
 گرچہ نہ بند برگ و نوائے شاخ
 گرچہ کہ بر بست ہوا سیم آب
 گرچہ چمن گشت پر از برگ زرد
 از گرم شہ کہ عدد سوز بود
 گفت غلیو از کھلے السجمل
 چند قدم شوم شدہ یا ربوم
 حلق تہی گشت ز زیر و شس
 قمری کو کو ز دنی کو بہ کو
 تاج سلیمان ز سرش بود باد
 حسن چو شد جملہ پس دم گزشت
 ماند چو پر گم شد گاہ ز زیر سرد
 کلب برید دل از تیغ کوہ
 شاکرک بیچان دہن باز ماند
 شاخ بدید و بعد نادل سپرد
 گم شد از مجلس شاہ ز من
 لالہ نو ساخت شدہ از جامے
 برگ نوا بود بس فراخ
 شاہ کشاد از کھن خود سیم آب
 شاہ زمیں در تہ دینار کرد
 فصل خنہاں موسم نور و زبؤ

شہ پین فصل بریں گو نہ شاد
 نامہ کشتے چند چو تیر از کجس
 کز حد بالامعسل تیز عنتم
 شکر انبوہ چو ذراتِ تیک
 بوم بسر بستہ سپاہی چپناں
 ناوک شاہ دیدہ کشتے ساز کرد
 گشتہ ہم قطر باران تیز
 قوت آں سیل کز ایشان سید
 ہر کہ گئے چشم نمی زد ز کس
 مردم آں خاک فروش نکاک
 امن امان و رشدا ز راہ سنا
 این مہ کا ندر رہ کرگ او فنا
 شد کہ ز گستاخی آں گم ہاں
 تلخ بختد چو شیر از غضب
 گفت کہ خہ خہ بہاں عہدین
 غازی پاچوں نہ بکار غز است
 کز مغل آوازہ بعالم فنا
 آمد و بوسید چو پیکان زمین
 سوسے فرو راند باہنگ زم
 جوش آورد چو آبے بدیگ
 آمد از اں بوم خرابی کنناں
 دیدہ نیارست کسے باز کرد
 سیل شد و کرد بد ریاستیز
 آب ز ہا پور پلستاں رسید
 چشم زدن چشم وہ شد جس
 گرد بر آورد از ایشان ہلاک
 بوکہ بفریاد رسد شاہ شاہ
 وارہد از قوت مراعی العبا
 یافت جنس آگمی از گساں
 تلخ بود خندہ شیراں لب
 وز دگراں زلزله در مہدین
 کافر اگر تا ختن آرد سر است

۱۵ خہ خہ خندہ تلخ را گویند یعنی خندیدہ گفت کہ در جہاں بادشاہی من ست از دیگران زلزله در مہدین ست

سلطنتِ جمہلہ عالمِ مرا
 خلقِ چہ گویند بہر کشتوے
 بوم کہ باشد کہ بچنگِ دراز
 گر گرسگے ہست بر آہو دیر
 من کہ بہ ہند از ہمہ رایاں
 گزشتم ز رو ہم از گوہرات
 اسپ ہمہ تندرگشتم از تلنگت
 مالوہ را وقتِ فاین کہنم
 نیست مراد جہ قباحتِ خطا
 زین دگلگی چند نگر و گلہ پوش
 پنبہ کہنم شکر شاں را چناں
 گر چہ چو مور و رخ نست آں سپاہ
 پیل من آں دم کہ بچو شد چو پیل
 می شودم دل کہہ عظیم ز جاے
 لیکنم از تیغ خود آید در تیغ
 وانکہ از آہنگ کساں غم مرا
 شاہ من و قلعه کشتا دیگرے
 طعمہ برد از وطنِ جسترہ باز
 پنجہ نچو اھد ز دن آفر بشر
 جز یہ ستانی کہنم از پیل مال
 گماہ بدیو گیر نویسم برات
 پیل ہمہ مست ستانم ز بنگ
 جام نگر و جبہ خزاں کہنم
 سر حدیں بستہ بند قبا
 کز پیلے کیں پنبہ کشیدم ز گوش
 کز تین شاں پنبہ شود استخوان
 مور شود کشتہ جو آفتد براہ
 پھیت صفِ مور چہ دریاے پیل
 فرق تراخاں سپرم زیر پیلے
 چوں کہنم از خونِ سگ آلودہ تیغ

۱۰ نام ملک ۱۱ جام نگر نام مقام ۱۲ قبایض قاف نام مقامی ۱۳
 ۱۴ دگل یعنی دغل و دگلہ پوستین یا جامدہ کہ پر از پنبہ باشد ۱۵
 ۱۶ پنبہ کہنم کے مثل پنبہ پارہ پارہ ساختہ بر ہوا پراختم ۱۷

لسن نژدہ تیر بڑا ر خوار
 چوں سخن چند ازین در بر اند
 گفت کہ خواہم ز سواران کار
 بر سبیل بار یک تیغ زن
 عارض فرزانہ بفرمان شاہ
 بار یک د قلب گمی رزم ساز
 ساختہ در رزم پوشیران مست
 انجمنے چوں فلک آ رہستہ
 ماہ سبک سیر شد اندر تباب
 ناحیہ بر ناحیہ راندند تند
 از قدم شوم مثل آن بلاد
 از حد سامانہ و مالاد ہوں ہر
 لشکر اسلام کہ آن جا رسید
 یافت خبر کا فر ناخوب کیش
 تن ز غنیمت بہر نیت سپرد
 جز بگردہ ہستہ نکند این شکار
 عارض انانے سپہ انجمنہ
 نامزد مثل شود سی ہزار
 خان جہاں شاہک لشکر شکن
 کردرداں سوے مخالف پنا
 وز ملکاں صد سر گردن فرار
 سوے سگ چند کشا دند دست
 چرخ از اں محسوم مان خن استہ
 خنجر تیز خستہ چوں آفتاب
 بود صبا پیش چیاں سیر کند
 نام دشانے ز عمارت نڈو
 ہیچ عمارت نہ مگر در تصور
 بود زمین شستہ کہ باران سید
 تیز تر از تیر بروں شد ز کیش
 بردن جاں را بغنیمت شرد

۱۵ غلو لہ گلین مردار خوار را گویند ۱۲ ۱۵ شاہک سپہ سالار کان تضعیر ۱۲
 ۱۵ لاؤ ہور لاہور ۱۲

گرچه پرتیزی و سختی نمود
 سر سرد و کتلی و دویک سوتنا
 جمله ز بے سنگی خود برد رنگ
 بر زده د امان قبا هم گروه
 رُشے مغل بود بهر سو که بود
 رُشے چو به نمود سپاه و رُشے
 بار یک اندر پئے شاں کوفیخوا
 رُشے بدند از هم سہ و دیر
 دستے از قوت چو گمان نہ
 بس کہ برید سیراں حسراں
 رُشے پن کرده چو طشت بخول
 تیغ کہ بر تارک آنا کرشت
 لشکر اسلام کہ دنبالہ کرد
 خرتنہ چپد ز لشکر کشاں
 و آنچه دگر بود ز برناؤ پیر
 خان جہانگیر کہ این شتخت
 گشت چو موم ارچہ کہ پولا بود
 چچک بید و بد کر سوئے تپت
 در گاہ مرغ در آفت آدنگ
 عطف نمودند بد امان کوہ
 پشت مغل بود بہر رد کہ بود
 رد نمودند نمودند پشت
 تیغ زماں قطع ہی کرد راہ
 پشت شدند از ہم سہ و دیر
 کرد پراز گوئے زمین سر لبر
 شد ترہ سگ ز سر تر سراں
 دید سر خود ہمہ در طشت خوں
 کرد بکیاے سر و تیغ و طشت
 کوہ ز خوں زیر و زبر لالہ کرد
 رفتہ عنان تافتمہ بہر نشان
 یا علف تیغ شدہ یا اسیر
 فرخ و فیروز عنان باز تافت

بست اسیران مغل را قطار
 گردن شاں بہر رسن ساز کرد
 کشتہ ہم امین نشد از ترک نماز
 چون ز چین مستح جهان یافت بہر
 مجلس آراست بر آئین کے
 شیشہ می ریخت بہ یاقوت گنج
 ساقی مہوش بقدر دست بُر
 چرخ ہر آن درازیں پیش او
 تاکہ ز ساقی شنود بانگِ نش
 صف زوہ یاران خوش بادہ کش
 ہر یک از اں پہلوئے شمشیر
 بزم کے ساتھ شد چو شبت
 جرعه مشکیں کہ زمین زر گرفت
 بر لطا و ظنہور کہ شد نعمت ساز
 زخمہ در آمد بزباں آوری
 بادہ چو خورشید ز کہ تا شام
 کرد چو خورشید بوقت خوب

داد بدال چند شتر در مہار
 سر برین بست و رسن باز کرد
 تازہ سرشس پوست نکر دندبا
 دست می برد سپہدار وہر
 داد بے کشتی ز زین بے
 طرفہ بود شیشہ یاقوت سنج
 دور مہر جام بساقی سپرد
 رفت بریدان قضا را زیاد
 پیہ بروں کرد صراحی ز گوش
 سر خوش بادہ سری کردہ خوش
 شیر گرفتند چو شد شیر گیس
 خاک شد از جرعه معنہ بر شبت
 گاد زمین خوردہ بعنہ گرفت
 کرد ز حیرت سر قرابہ باز
 داد بطرب بزباں یاوری
 داشت طلوعی و غروبى بجام
 طالع خود بر ہمہ ہشاق خوب

وقت را آمد که حسین بزم
 میر سپید کرد بے ہدیہ رست
 پیش بزرگان و سران نبرد
 کرد بزرگی سچی کہتہاں
 ہر ہمہ شنود و خوش از بزم گاہ
 بزم زمہاں چو تہی یافت جانے
 خلوتی چند ز خاصان خویش
 جام کہ شد چون دل کافر بوش
 چنگ نوازاں ہوا سر کشید
 گفت بر آہنگ نمطہا تو تنگ
 بر طرف خانہ نمائند عزم
 داد بیاران و بے عذر خوہت
 خدمتے آورد سزاوار مرد
 داد سبک جامہ لقیمت گراں
 باز گرفتند بے خانہ راہ
 بزم نشین باز ہی کرد رائے
 پیش طلب کردومی آورد پیش
 کرد بیا و شہ اسلام نوش
 چنگ نواز زندہ نوا بر کشید
 این غزل نغز بر آواز چنگ

غزل

برگ یز آمد و برگ گل و گلزار برفت
 سر و شکست و ہمن زرد شد و نرگس خفت
 نزد من یاد حسن زان دوش غبار آلودہ
 خواہستم تا دم اندر طلب فتنہ خویش
 در و دید اشک چو باز آمدن خویش ندید
 خون دل گر چہ کہ بسیار برفت اندک ماند
 سرخروئی ز رخ لالہ و گلزار برفت
 گو بر و این ہمہ چوں از بر من یار برفت
 آمد و گفت کہ سر و تو ز گلزار برفت
 یادم آمد رخ او پاسے من از کار برفت
 دل بانداخت ہم اندر رہ خونبار برفت
 صبر ہر چند کہ بود اندک و بسیار برفت

ہر چیز از عقل فزوں شد ہمہ عمرم جو جو
 باد خائے زره گلرخ من می آرد
 گلہ کرد آن بت شیریں ز بر خصلت
 اندرین غارت غم حبلہ بیک بار برفت
 جانم آویخت در آن خار گرفتار برفت
 خله کرد آن گل نسرین ز سر خار برفت

صفت فصل بہاراں کہ چنان کہ دو باغ کہ بدو ز گس ناویدہ بماند حیراں

فصل بہاراں چو علم بر کشید
 سکہ گل چون درم شہ زوند
 شہ سپر عنتم بچمن داد بار
 تیغ کشید ارچہ کہ سوسن بہلاغ
 تا شودش سوسن آزادہ رام
 خون خود از باد خزاں گل بخت
 خواست گل از باد بخواد ہدیہ
 سوسن ازین غصہ بکین خواستن
 او خود از ان خواست کہ آزاد گشت
 بس کہ صبا ہمدی غنچہ کرد
 باد حرین گل و گستاخ زد
 ابر سر پرودہ ہر اختر کشید
 سکہ بصد وجہ موجب زوند
 خار سلاخی شد و گل پرودہ داد
 ہم ز سرشس سایہ تبرید باغ
 خار غلامی شدہ ستر نام
 لیک صبا از سر خوش تنبت
 برد برون ز گشش از تعمیرہ
 خاست بشیر زبہ خاستن
 غنچہ چہ افتاد کہ بر باد گشت
 تازہ نشد تا دم اورا نخورد
 جامہ صدر برگ بصد شاخ زد

باد همه خاک نہیں ابہ بخت
 بس کہ گرائی ز راز حد گزشت
 جامہ گل پارہ شدہ برشس
 گل کرم زرد ہواں اکہ بت
 آب سمن در چہ خوشک و
 باد کہ از شاخ ہی بر شکست
 سایہ کناں سرد بر افتادگان
 گرچہ پرانیہ صبا ہر چہ چوست
 ز گس تر گشت ہمہ روش چشم
 خون سمن چشمک پوشیدہ دا
 سبزہ چناں شد کہ جہاں در گرفت
 نسخہ دیباچہ عشرت جہاں
 خون پیکید از گل نازک خیال
 مسخ گل از باد چو آورد یاد
 شاخ گل کون کہ بر شد برشس
 ساختہ گل کوزہ نواز نبات
 باغ ز ہر غنچہ شدہ کوزہ در
 یافت زرد و در بر صدر گزشت
 و امن صدر برگ بصد پارہ گشت
 غنچہ کرہ بر زودہ در دانشس
 وز پیے خود جامہ نسا زودست
 باد شد آہوتنگ و مشکش بود
 باز چہ بر ہا کہ بر آں شاخ بست
 با ہمہ کس راست چوں آزادگان
 در صفت سرد ہی بود راست
 خیرہ شد اندر رخ خیروش چشم
 چشم نہ زوار کسے الاز باد
 چشم زنگس نتوان بر گرفت
 خواند صحیح از ورق انغول
 لالہ خوردے از ان یافت حال
 خولش بچسبید ز آسیب باد
 کوز تر از دستہ کوزہ سرشس
 ابر در او ریخت آب حیات
 گردش حرنچ از گل تر کوزہ گر

باد دریاں کوزہ شد دسر کشاد
 نسترن از رُے کومی پرید
 فاشخه خواں غنچہ بگاہ سحر
 گل کہ سپر ہاش فرا ہم شدہ
 گل کہ ہمہ روعے شناسا شدہ
 قطرہ شبنم زودہ بریا ہمیں
 کرد بنگ آتش لاله نشست
 گریہ بید از گل فصل رسید
 بید شدہ تیغ نشان زیر پائے
 لرزہ کنال آب ز اسیب باد
 آب کہ آہن شدہ بود از پھر
 غرق سپر گشتہ ز نیلو فر آب
 طرہ سنبل ز شکن گشتہ باز
 برگل بالا کہ دھد بوستاں
 آن گل ہندی کہ چمن کرد راست
 کیورہ ہر برگ چوسیم رسید
 گریہ کہ در کوزہ بگنجید باد
 بلبل و قمری ہم از اں می برید
 ز گس و سبق گل و علم نظر
 پیش سپر غم سپر غم شدہ
 روعے شناس ہمہ صحرا شدہ
 ماہ بہ پردیں شدہ ہم در زمین
 زاع شدہ ہندوے آتش پرست
 گریہ مشکیں شدہ در مشک بید
 سایہ از دستہ شدہ جا بکائے
 بس کہ برو سایہ بید او فنا و
 آہن او آب شد از تاب مہر
 بر سپر ش قہر سیم از جناب
 پنجہ شمشاد شدہ شانہ ساز
 بیشترے ہست ہندوستان
 نے بخر اسان کہ بعالم نخواست
 عود از و سوختہ چوں مشک بید

ہر گلِ بالا کہ بود تازہ رُشے
 نغمیِ این گل کہ ز تری مغز
 ماند چو در جامہ شمسِ میقم
 سیوتنی خوش کہ کندش گلاب
 یک گلِ بیلِ دہ دیگر دروں
 از گلِ بسیار دلش گشتہ باغ
 مولسری خرد و بزرگ از ہنر
 بوے وے آن کہ مغز آرمید
 پنجہ کشادہ گلِ غسل از پدہ
 فی عظم نافہ۔ دے نیم خام
 تا کند رول بدخواہ ریش
 جاے نہ در باغ ز گلابے جا
 از پیے گل ہر کہ بہستان شستا
 گشت ز شرف گلِ زرد ام زدا
 سبزہ گشتش ہمہ صحرا حرام
 غنچہ بہستان ز نم آوردہ شیر
 جز تبری ز دستواں یافت بوے
 داد بہ خشکی و تری بوے نغم
 جامہ نماید کہ مساند نیم
 از ہمہ سور و ہمہ رے آب
 گل ز گل و گل ز گل آید برون
 وز خوے او در جگر لالہ داغ
 خرد و بزرگ از ہنرش بہرور
 بوے و گل نتواند کشید
 غرق بچوں ناخن شیریدہ
 چیزے از دشتاک گز خون تام
 ز باغ نشاند بہر شاخ خویش
 مرغ و رانغاں کہ گیب برد جا
 ملک جہاں یافت اگر جاے یافت
 گل بہ زمین کونہ زرد ام داند
 پر گل ز زمین شدہ صحرا تمام
 مرغ چو طفلان شدہ اند نصیر